

Werkblad

Petrus Frederik Bijderhand: Held, tot slaaf gemaakte, slavenhouder?

Verhalen uit de Surinaamse slavenregisters

HISTORICAL DATABASE OF SURINAME & THE CARIBBEAN

Petrus Frederik Bijderhand: Held, tot slaaf gemaakte, slavenhouder?

Werkblad
pagina 1

Verhalen uit de Surinaamse slavenregisters

Namen:

Maak de opdrachten op dit werkblad.

Wacht bij het brief-icoontje steeds even tot de leerkracht de brief van Coen heeft voorgelezen, dan kunnen jullie weer verder!

Onderzoek 1 - Held

1 Kunnen jullie vertellen wat de 'loffelijke daad' van Petrus Frederik was? Schrijf minstens vier dingen op die je over deze gebeurtenis hebt ontdekt.

.....

.....

.....

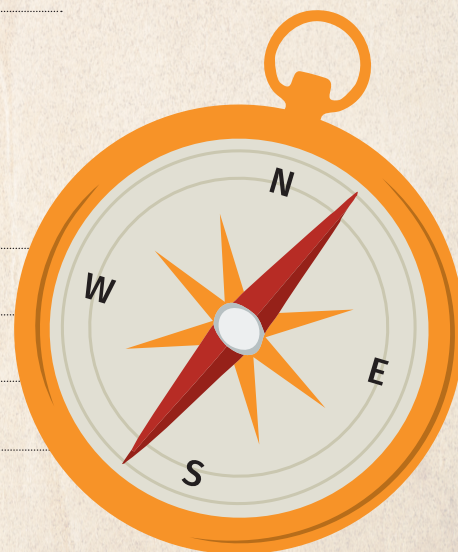
.....

2 Door deze heldendaad besloot de gouverneur dat Petrus Frederik vrij mocht komen uit slavernij. Wat werd er nou precies besloten? Schrijf drie dingen op.

.....

.....

.....

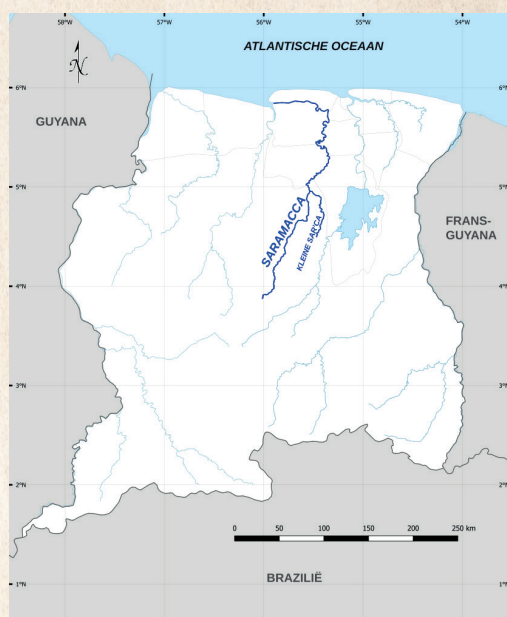

Petrus Frederik Bijderhand: Held, tot slaaf gemaakte, slavenhouder?

Werkblad
pagina 2

3 Hebben jullie ontdekt waar de vissersboot is omgeslagen?

Volg de route op de kaart hiernaast en zet een kruis op de plek waar ze ongeveer zijn omgeslagen.

4 Zoals gezegd leefde Petrus Frederik in slavernij. Om te zoeken in de slavenregisters is het handig om de naam van zijn slavenhouder te weten. Hebben jullie die kunnen ontdekken? Schrijf hieronder de hele naam op:

.....

Voor het volgende onderdeel zoeken jullie in de **online slavenregisters**. Zoek daarvoor op 'slavenregisters Suriname'. Om het document te vinden waar ik in de brief naar vraag, typ je de volledige naam van de slavenhouder van Petrus Frederik in.

5 Hoe oud was Petrus Frederik op het moment dat hij werd vrijgelaten?

.....

Petrus Frederik Bijderhand: Held, tot slaaf gemaakte, slavenhouder?

Werkblad
pagina 3

Onderzoek 2 - Tot slaaf gemaakte

- 1** Waarom heeft zijn slavenhouder zoveel moeite gedaan om Petrus Frederik vrij te maken uit slavernij?

Onderzoek 3 - Slavenhouder

- 1** Ontcijfer het handgeschreven slavenregister (document 4) van slavenhouder Petrus Frederik en vul op de uitgetypte versie in wat er is weggevallen bij de stippellijnen.

- 2** Welke reden hebben jullie kunnen vinden voor Petrus Frederik om deze mensen te kopen en slavenhouder te worden?

- 3** Onderstreep met potlood in het slavenregister (document 4) de naam van iedereen die familie van elkaar is. Bedenk daarbij hoe jullie kunnen zien wie familie van elkaar zijn en wat ze dan van elkaar zijn.

Petrus Frederik Bijderhand: Held, tot slaaf gemaakte, slavenhouder?

Werkblad
pagina 4

Onderzoek 4 - Het hele verhaal

1 Knip alle onderdelen op de laatste pagina uit en leg de gebeurtenissen op de juiste volgorde langs de tijdlijn (op de volgende pagina).

Zoek vervolgens de juiste jaartallen bij de gebeurtenissen en schrijf ze in de lichte vakjes op de tijdlijn.

A De overheid neemt een besluit over wat ze met de heldendaad van Petrus Frederik gaat doen

B Maria Magdalena laat in haar testament alles na aan Petrus Frederik

C Petrus Frederik maakt officieel de tot slaaf gemaakte mensen in zijn bezit vrij (manumissie is verleend)

D Maria Magdalena van Vornkal vraagt voor het eerst brieven van manumissie aan voor Petrus Frederik

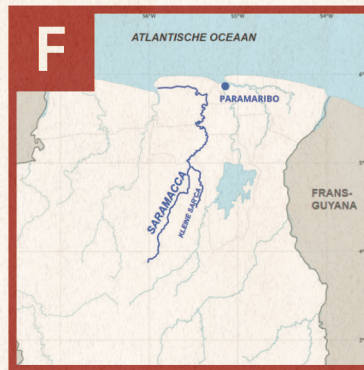
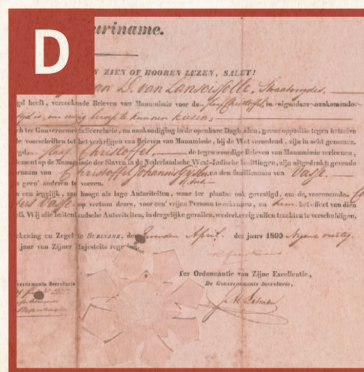
E Petrus Frederik krijgt een toespraak en ontvangt een beloning

F Een vissersboot slaat om op de Saramacca rivier en Petrus Frederik redt 5 mede-tot slaaf gemaakte vissers

Dat was het dan. Heel veel dank voor je hulp bij mijn onderzoek. Jullie hebben laten zien dat jullie echt archiefonderzoek kunnen doen!

Hartelijke groet,
Coen van Galen, Historicus

In Christo meo Augustus in
 1847
 1848
 1849
 1850
 1851
 1852
 1853
 1854
 1855
 1856
 1857
 1858
 1859
 1860
 1861
 1862
 1863
 1864
 1865
 1866
 1867
 1868
 1869
 1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 230

tijdin

HISTORICAL DATABASE OF SURINAME & THE CARIBBEAN

Dr. Coen van Galen,
Radboud Instituut voor
Cultuur en Geschiedenis

In samenwerking met:

Dr. Jan van Baren-Nawrocka
en drs. Lianne Leenheer,
Wetenschapsknooppunt
Radboud Universiteit

Coen van Galen / WKRU 2025

wetenschapsknooppunt
Radboud Universiteit

Nationaal
Archief
Suriname

Radboud Universiteit

1. GOUVERNEMENTS BESLUIT

Nummer 146

door de Gouverneur van Suriname

(Nationaal Archief, 2.10.01, Gouvernementsjournalen van Suriname, deel 3383 scan 145-146)

26 januari 1839

In bericht nummer 48 van 22 januari van de Procureur Generaal las ik over het verongelukken van een vissersboot. Bij het ongeluk is het Petrus Frederik, die als slaafgemaakte eigendom is van Maria Magdalena van Vornkal, gelukt om met veel moeite en met het gevaar om zelf te verdrinken, vijf andere tot slaafgemaakten zwemmend te redden. In het bericht staat ook dat Maria Magdalena van Vornkal al in 1837 brieven van manumissie voor Petrus Frederik heeft aangevraagd. Maar dat is afgewezen, omdat haar borg steeds is afgekeurd.

Ook staat er dat mevrouw Vornkal inmiddels is overleden. De Procureur Generaal stelt voor om Petrus Frederik brieven van manumissie te geven, als beloning voor deze menslievende daad. Hij hoeft ook geen borg te betalen.

Daarom besluit ik:

- a. Dat de slaafgemaakte inderdaad brieven van manumissie kan krijgen zonder dat daar borg voor nodig is.
Ik vraag om de brieven van manumissie klaar te maken.
- b. In de tussentijd geven we hem een achternaam.
- c. De Procureur Generaal krijgt toestemming om als extra beloning voor de genoemde daad een zilveren horloge te kopen.
Hierop moet de naam van de genoemde persoon en de datum van de gebeurtenis gegraveerd worden. Deze kan dan gelijk met de brieven van manumissie worden uitgereikt.
- d. Een kopie van het bericht moet worden gestuurd naar het bestuur van de afdeling van De Maatschappij tot Nut van het Algemeen in Paramaribo.

2. TOESPRAAK

Een stuk van de toespraak 'Over de invloed van de beoefening van de menslievendheid op het wezenlijk geluk'

P. 161-185

Uitgesproken op 15 april 1839 in Paramaribo

(Surinaamsche Almanak voor het jaar 1840, p. 161-185)

WELEDELE HEREN, MEDE BESTUURDERS EN LEDEN VAN DIT DEPARTEMENT VAN DE MAATSCHAPPIJ TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN!

[...]

In de ochtend van de twaalfde Januari van dit jaar, verliet een vissersboot Paramaribo; in dit vaartuig zat PETRUS FREDERIK BIJDERHAND, die hier ook aanwezig is [...], en nog zeven personen, die allen tot de slavenstand behoren. [...]

Terwijl ze langs de kust richting de rivier Saramacca zeilden, overviel hen een windvlaag en stortzee (hoge golf), waardoor het vaartuig ogenblikkelijk omsloeg.

PETRUS FREDERIK was de enige die goed kon zwemmen. De andere konden dit zeer slecht of helemaal niet. Omdat de zee daar meer dan twee meter diep was, dreigden ze allemaal te verdrinken.

Enkele planken, die op de bodem van het vaartuig lagen, waren gelukkig losgeraakt bij het omslaan en dreven toen vlakbij de drenkelingen. Met de hulp van deze planken lukte het PETRUS FREDERIK, die bijzonder moedig en rustig was, vijf van zijn lotgenoten te redden. Al zwemmende, wist hij zijn makkers één voor één te pakken en te voorkomen dat ze zonken. [...]

Ziedaar, mijne heren: het verhaal zoals het is gegaan, de grootse zelfopoffering van PETRUS FREDERIK BIJDERHAND. En dat voor mensen, van wie hij volstrekt geen beloning zou krijgen. Mensen in de slavenstand, die meestal als minderwaardig worden gezien om wie zij zijn. Hoe vergroten deze omstandigheden niet de grootmoedigheid van zijn daad!

[Hierna volgt de uitreiking van een zilveren horloge en een beloning van 50 gulden aan Petrus Frederik Bijderhand]

REDEVOERING
OVER DEN
INVLOED
VAN DE
BEOEFENING DER MENSCHLIEVENDHEID
OP HET
WEZENLIJK GELUK,
UITGESPROKEN DOOR
DEN HEER N. G. VLIER,
SECRETARIS DES DEPARTEMENTS,
OP DEN VIJFTIENDEN APRIL, 1839,
BIJ GELEGENHEID
DER FEESTELIJKE UITREIKING VAN EENEN EEREPRIJS
AAN
PETRUS FREDERIK BIJDERHAND.

juicht, dat in uw midden zulke daden geene idealen zijn!

In den ochtend van den twaalfden Januarij dezes jaars, verliet de Visscherscorjaal van zekeren C. P. LINES deze stad; in dit vaartuig bevond zich de hier tegenwoordig zijnde PETRUS FREDERIK BIJDERHAND, toenmaals nog in den Slavenstaat verkeerende, en aankomende den boedel van M. M. VAN VORNKALL, onder straatvoogdij geweest zijnde van den onlangs overleden' J. D. VALENTYN; met dezen PETRUS FREDERIK waren nog in die corjaal zeven personen, alle tot den Slavenstand behorende.

Opvolgelyk deden deze visschers de Forteres *Nieuw-Amsterdam*, het oorlogsschip *Pegasus* en den kolonialen schoener *Henriëtte Elisabeth* aan, van welken laatsten zij, ongeveer ten twaalf ure des middags, zich verwijderden, van het gewone zeil gebruik makende.

Langs de kust naar de zijde der Rivier *Saramacca* zeilende, overviel hen, omstreeks drie ure des namiddags, eene windvlaag en stortzee, waardoor het vaartuig oogenblikkelijk omsloeg.

PETRUS FREDERIK was, onder deze ongelukkigen, de eenige, die goed kon zwenmen, terwijl de overige dit, of zeer gebrekkig, of in het geheel niet konden, en alzoo, daar zij op eene diepte van meer dan zes voeten waren, niet dan den gewissen dood voor oogen hadden.

Eenige der planken echter, die op den bodem van het vaartuig gelegen hadden, waren gelukkig, bij het omslaan, losgeraakt, en dreven toen in de nabijheid

3. TESTAMENT

9 januari
1838

Testament van Maria Magdalena van Vornkal

(Nationaal Archief, 1.05.11.15 Notarieel archief Suriname, deel 42 scans 54-55.)

Vandaag, op negen januari 1838, kwam bij mij, notaris in de kolonie Suriname, Maria Magdalena van Vornkal, zonder beroep, die in Paramaribo woont. Ze spreekt geen Nederlands maar Surinaams en wordt daarom geholpen door een officiële tolk.

Zij verklaarde dat ze nooit eerder een testament heeft laten maken. Nu ze dat doet zal ze de eventuele claim respecteren die haar voormalige slavenhouder of diens familie op een deel van haar erfenis kan leggen.

Zij benoemt tot haar enige en volledige erfgenaam haar zoon, met de naam Petrus Frederik, die zich op dit moment nog in slavernij bevindt, maar waar al brieven van manumissie voor zijn aangevraagd. Zodra hij die heeft gekregen wordt hij volledig en officieel erfgenaam en krijgt hij alles dat bij haar dood van haar is in zijn bezit.

Dit alles is aan Maria Magdalena van Vornkal duidelijk voorgelezen en door de tolk vertaald. Waarna zij heeft verklaard dat het zo klopt en dat ze wil dat het na haar dood zo wordt uitgevoerd.

Dit verslag is ondertekend door Maria Magdalena van Vornkal, de getuigen, de tolk en ikzelf, de notaris. Dit merk X telt officieel als de handtekening van Maria Magdalena van Vornkal.

x

[daarna volgen de handtekeningen van de notaris,
de getuigen en de tolk]

Testament
Febr 1676

Op heden den Negende Ja.
nuary des Jaars Schilken
honderd acht onderlij

1678.

111111

Companierde voor my Philip
Kleinhard Gezworen Plecht
in de Kolonie Suriname 13.
in tegenwoordigheid van de
natenomene getuigen

Maria Magdalena van
Voorstal onder bevoegd

wonende te Paramaribo in de voorstad Kederlandia, zijnde
volkomen in Staat om te kunnen en mogen testeren, my
Gezworen Plecht en getuigen bekend, den deze uit hoofde haer
Inbedruccheid in de daermitende taal, gearresteerd door de
beëdigde vertolker in de Nezuangelische spraak de Mevr
Daquas Cornelis Harry Davids zoon

de welke verklaarde voor dat dezes nimmer te hebben getekend
en als nu daartoe overgaande te tekenen, voor zoo verre
zulkts mocht te pas komen, aan doodanige persoon of persone,
als daartoe mocht gezigt zijn, doodanig geestelike met hare
goedel en salustichap welk aan dezelve uit kragt van
het Sus patronatus zal blyken te competeren.

te bevestigen in de institueeren tot haar enige en eenigste
Erfgenaam haer een genaamd Petrus Hendrik Richthaus
nog in Leven bijwoudende, waarvoor hiens assurage om
Prive van manumissie is gedaan, en des doodra hy
dezelve zal hebben geofficiereerd, en welk in alle hare met en
dood te ontkomen in nadelaken goederen hoe ook genaamd
en welk met het volkomenste recht van instelling en teken
van Erfgenaam.

te verdoeken in te committeren tot Exeutor van dit
haar Testament en des deraar haer goedel en salustichap
de Mevr Johannes David Valentijn, gevende aan dezelve
alle tot de waarneming dezer Commissie vereicht wordende
last magt en gezag, mede die van Assentie Subrogatie
in Substitutie

aan dijkte behouden het bevoegdte der (laatste reservatie)
I overgeschreven door my Gezworen Plecht in tegenwoordigheid
de natenoemene getuigen wel in duidlyk aan de Testatrix
voorgelezen, en vervolgens door den in den hoofde vermeldde
vertolker aan haar in de Nezuangelische spraak geinterpreekeerd
zijnde heeft zy verklaard alle hetwelk te zyn haar Testa
ment, lezende dat het na haar overgelen dijn conform
ten minsten als Codicil of zoo als het anders naar regt
best dat kunnen en mogen bestaan zal worden agter
volgt en naargekomen.

Als gedaan en gepasseerd op dat het Supra in
tegenwoordigheid van een Hendrik Baerenshoult en
Horus Edele Alder, beide van beroep reghuliers in
te Paramaribo wonende, de welke aan de Mevr. testatrix
zigt in de hant, aan de zuarten hantbrugstraak als

G. A. 13

Lecker
op 11.

lijft de dit merk als de
laatste Ruying van de
Testatrix

(P. H. R.)

J. C. N. 13

J. H. R.

J. C. N.

(P. H. R.)

getuigen, dewelke met u benoemen de Compagnie den
 den hooft en nuntie aertolken en de gezamenlijke
 de Minne na voorlezing en Interpretatie hebben
 onderlatend.
 hieraan waarmede geroepen.
 appo.

Testifiume Dit merk als de
 handtekening van de Testificatie

[Signature]

J.C. N. 174

1745

J.C. N.

[Signature]

Testifiume Dit merk als de
 handtekening van de Testificatie

[Signature]
 J. C. N.

[Signature]
 J. C. N.

J.C. N. 174

1745

J. C. N.

[Signature]

4. PETRUS FREDERIK ALS SLAVENHOUDER

Boek 24
Folio 182

Inschrijving van Petrus Frederik Bijderhand in het slavenregister (vereenvoudigd)

Bron: Nationaal Archief Suriname, Slavenregisters

Bijderhand, Petrus Frederik

Namen der slaven	m/v	Geboren	Moeders namen	datum inschrijving	Mutatien van Vermeerdering	Mutatien van Vermindering	Aanmerkingen
.....	M	1848	Theodora Catharina			Manumissie verleend	
Theodora Catharina	V	1813	Christiana (overleden)			resolutie 28-2-1852 nr 267 daarbij krijgen ze de naam C. H. Val	
Magdalena Mietje	V	1833				T. C. Val M. M. Val A. M. Val	
Adolphina Merie	V	1836	Idem (zelfde moeder als hierboven)			E. A. Val J. B. Val P. Val	
Eva Annaatje	V	1839	Idem (zelfde moeder als hierboven)			C. H. L. Val	Bij resolutie dd 18 Junij 1851. No 761, is A. F. van Amson benoemd tot Curator ad hoc over deze slaven
Jan Baptist	M	1850	Idem (zelfde moeder als hierboven)	20 augustus 1850	Geboren		
Petrus Welkom	M	1851	Adolphina Merie	12 april 1851	Geboren		
Charlotte Helmia Louisa	V	1851	Magdalena Mietje	16 juni 1851	Geboren		

Boekenhand

Petrus Frederik

4. PETRUS FREDERIK
ALS SLAVENHOUDER

NAMEN DER SLAVEN.	GESLACHT.		GEBORTETAAL Gegist of Bekeend.	MOEDERS NAMEN.	DATUM VAN AANGIFTE DER MOETIEN.			VER Aankoop of andere titel.	MUTATIE N van of		VERMINDERING.		Aanmerkingen.
	Mannelijk.	Vrouwelijk.			Jaar.	Dag.	Maand.		MEERDERING AANWIJZING HOEDDING.	Overlijden.	Verkoop of andere titel.	AANWIJZING HOEDDING.	
<i>Christiana</i>	1			<i>Mrs. Christina Catharina</i>									
<i>Christiana Catharina</i>	1		1813	<i>Christiana (overl.)</i>									
<i>Christiana</i>	1		1813	<i>Christiana Catharina</i>									
<i>Christiana</i>	1		1816	<i>ident.</i>									
<i>Christiana</i>	1		1819	<i>ident.</i>									
<i>Jan Baptist</i>	1		1820	<i>ident.</i>	20		<i>Augustus</i>	1					
<i>Petrus Wilhelm</i>	1		1821	<i>Christiana Catharina</i>	12		<i>april</i>	1					
<i>Christiana Catharina</i>	1		1821	<i>Christiana Catharina</i>	16		<i>Cheng</i>	1					

Christiana Catharina
1821 12 16
1821 12 16
1821 12 16
1821 12 16
1821 12 16
1821 12 16
1821 12 16
1821 12 16
1821 12 16
1821 12 16

Door den vrydom
By Resolutie van 13 Juny 1821
1821 12 16, is A. F. van Amstel
noemd tot Careator ad hoc
over deze Slaven

